

ลักษณะทางประชากรกับวิธีป้องกันการปฏิสนธิที่เลือกใช้

จากการศึกษาเอกสารและรายงานการวิจัยต่าง ๆ เกี่ยวกับการวางแผนครอบครัว
ปรากฏว่าการเลือกใช้วิธีป้องกันการปฏิสนธินั้นจะแตกต่างกันไป การศึกษาที่อำเภอโพธาราม
จังหวัดราชบุรี ถึงการให้บริการอนามัยครอบครัวแก่ประชาชน โดยวิธีป้องกันการปฏิสนธิ
4 วิธี คือ ยาเม็ดรับประทาน ห่วงอนามัย ถุงยางอนามัย และยาเม็ดฉีดพอง ปรากฏ
ว่าการใส่ห่วงอนามัยเป็นวิธีที่เลือกใช้มากที่สุดถึงร้อยละ 80.9¹ แต่จากการทดลอง
ใช้ยาและอุปกรณ์บางอย่างเพื่อส่งเสริมอนามัยครอบครัวของโรงพยาบาลหญิง พบว่า
ปัจจุบันสตรีที่สมรสแล้วหันมานิยมใช้ยาเม็ดรับประทานกันมากขึ้น² นภาพร บุรพาธนะ
พบว่า วิธีป้องกันการปฏิสนธิที่คู่สมรสกำลังใช้อยู่จริง ๆ มีเพียง 2 - 3 วิธี คือ
ทำหมันหญิง ทำหมันชาย การใส่ห่วงอนามัย และการใช้ยาเม็ดรับประทาน³ วิธีป้องกัน
การปฏิสนธิต่าง ๆ เหล่านี้มีประสิทธิภาพที่แตกต่างกัน มีความเหมาะสมกับผู้ใช้ไม่เหมือนกัน

¹ กำธร สุวรรณกิจ และ วินิจ อัสวเสนา "โครงการวิจัยทางอนามัยครอบครัว
การวิจัยทางการแพทย์" การสัมมนาทางวิชาการแห่งชาติ เรื่องประชากรของประเทศไทย
ครั้งที่ 2 (พระนคร : กองวิจัยสังคมศาสตร์ สภาวิจัยแห่งชาติ, 2508) หน้า 53.

² ลัดดาวัลย์ บรรหารศุภวาท, "การศึกษาผลของการใช้ยาและอุปกรณ์บางอย่าง
เพื่อส่งเสริมอนามัยครอบครัว" การสัมมนาทางวิชาการแห่งชาติ เรื่องประชากรของ
ประเทศไทย ครั้งที่ 2 (พระนคร : กองวิจัยสังคมศาสตร์ สภาวิจัยแห่งชาติ, 2508)
หน้า 94.

³ นภาพร บุรพาธนะ "วิธีป้องกันการปฏิสนธิที่คู่สมรสในเขตเมืองเลือกใช้"
(วิทยานิพนธ์ ปริญญาโทบริหารศึกษาศาสตร์ แผนกวิชาสังคม ศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัย, 2514)
หน้า 41.

ทุกคนไป ผู้ซึ่งมักเลือกวิธีที่แตกต่างกันออกไป เพื่อความเหมาะสม ทั้งนี้ใหม่ที่จะได้พิจารณาถึงปัจจัยด้านประชากรกับการเลือกวิธีป้องกันการปฏิสนธิ ปัจจัยที่จะนำมาพิจารณาได้แก่

- อายุในปัจจุบัน
- อายุแรกสมรสของสตรี
- จำนวนบุตรที่มีชีวิต
- ระยะเวลาในการสมรส
- ความต้องการบุตรเพิ่ม
- และจำนวนบุตรในอุ้มกต

โดยมีสมมติฐานว่า "กลุ่มสตรีที่มีการบริการวางแผนครอบครัวที่ยังมีอายุต่ำกว่า น่าจะมีแนวโน้มในการเลือกวิธีป้องกันการปฏิสนธิแบบชั่วคราวมากกว่าแบบถาวร"

ก. อายุ

อายุน่าจะมีอิทธิพลต่อการเลือกวิธีป้องกันการปฏิสนธิ จากการศึกษาวิจัยรายงานหลายแห่ง พบว่า ผู้ที่มีอายุน้อยอาจยังไม่มีบุตรหรือมีบุตรที่มีชีวิตน้อยกว่าทันต้องการ มักจะเลือกวิธีป้องกันการปฏิสนธิแบบชั่วคราว เช่น ยาเม็ดรับประทาน มากกว่าแบบถาวร ส่วนคู่สมรสที่มีอายุมากแล้วมักจะเป็นผู้ที่มีบุตรที่มีชีวิตเพียงพอต่อความต้องการแล้วย่อมจะเลือกวิธีป้องกันแบบถาวรมากกว่า จากการศึกษาที่บางเขนพบว่า ในกลุ่มที่สตรีอายุมากขึ้นนิยมวิธีทำหมันเพื่อป้องกันการปฏิสนธิ ส่วนในกลุ่มสตรีที่มีอายุน้อยนิยมวิธีป้องกันการปฏิสนธิโดยยาเม็ดรับประทาน และใส่ห่วงอนามัย⁴ การศึกษาที่อำเภอโพธารามพบว่า สตรีที่เลือกวิธีป้องกันการปฏิสนธิแบบชั่วคราวโดยเฉพาะห่วงอนามัย และยาเม็ดรับประทาน มีอายุ 25 - 34 ปี และมีบุตร 3 - 4 คน⁵

⁴ Donald O. Cowgill, and others Family Planning in Banghen Thailand (Bangkok: The center for population and Social Research Mahidal University, 1969), p. 12.

⁵ กำนัน สุวรรณกิจ และ วินิจ อิศวเนา เรื่องเดิม หน้า 54.

นายแพทย์มนัสวี อุดหนุนท์ "ศึกษาคุณสมบัติการให้บริการทำหมัน พบว่า ส่วนใหญ่เป็น
กลุ่มที่มีอายุ 25 - 29 ปี มีดักรอยละ 37.7 และกลุ่มที่มีอายุ 30 - 34 ปี มีร้อยละ
35.2⁶ นภาพร บุรพาธนะ พบว่า วิธีป้องกันการปฏิสนธิแบบชั่วคราวสมัยใหม่ทุกสมรส
นิยมใช้ คือยาเม็ดรับประทานซึ่งมีร้อยละ 32.5 ห่วงอนามัยร้อยละ 8.1 และการ
ทำหมันหญิงร้อยละ 43.0 ทำหมันชายร้อยละ 8.1⁷

ผลจากการศึกษาในตาราง 10 พบว่า ผู้ที่ไกลพวงวัยเจริญพันธุ์ และผู้ที่
เพิ่งเริ่มวัยเจริญพันธุ์ เป็นผู้ที่อยากมีบุตรมากที่สุด คือร้อยละ 93.8 และ
ร้อยละ 78.9 ตามลำดับ ผู้ที่อายุน้อยที่สุดคือกลุ่มที่มีอายุระหว่าง 35 - 39 ปี ซึ่งมี
เพียงร้อยละ 42.7 ผู้ที่ใช้ชีวิตห่างอนามัยมากที่สุดคือกลุ่มที่มีอายุ 15 - 19 ปี
มีร้อยละ 21.1 อัตราการใช้นั้นจะลดลงตามอายุที่เพิ่มขึ้น จนถึงกลุ่มอายุ 40 - 44 ปี
อัตราการใช้นั้นจะเหลืออยู่เพียงร้อยละ 7.9 สำหรับการทำให้หมันหรือการป้องกันการปฏิสนธิ
แบบถาวรนี้ จะมีอัตราการใช้นั้นเพิ่มขึ้นตามอายุที่เพิ่มขึ้น คือในกลุ่มอายุ 20 - 24 ปี จะมี
อัตราการทำให้หมันร้อยละ 16.6 และจะค่อย ๆ เพิ่มขึ้นเรื่อย ๆ จนอายุ 35 - 39 ปี
จะมีอัตราการทำให้หมันสูงที่สุดถึงร้อยละ 40.2 ต่อจากนั้นจะลดลงถึง 2 เท่าตัว ในกลุ่มอายุ
40 - 44 ปี และในกลุ่มอายุ 45 ปี จะลดลงอีกเหลือร้อยละ 6.2

การที่สตรีอายุมากแล้วเลือกใช้ชีวิตป้องกันการปฏิสนธิโดยให้ยาเม็ด
รับประทานสูงที่สุดนั้น อาจเนื่องมาจากสตรีเหล่านั้นเป็นผู้ที่เพิ่งเริ่มมารับบริการ และอยู่
ในวัยที่ไกลจะพบภาวะเจริญพันธุ์แล้ว การใช้ชีวิตป้องกันการปฏิสนธิแบบชั่วคราวจึงสะดวก
และประหยัดกว่า ไม่ทองเสียเงินและเสียเวลาในการผ่าตัดทำหมัน

กล่าวโดยสรุป ผู้ที่มีอายุมากขึ้น มีแนวโน้มที่จะใช้ชีวิตป้องกันการปฏิสนธิ
แบบถาวรมากกว่า แต่การใช้ชีวิตป้องกันการปฏิสนธิแบบชั่วคราวกระจายไปอย่างไม่ระบบ

⁶ มนัสวี อุดหนุนท์ เรื่องเคม หน้า 134.

⁷ นภาพร บุรพาธนะ เรื่องเคม หน้าเดียวกัน.

ตามกลุ่มอายุต่าง ๆ

ตาราง 10 อัตราส่วนร้อยละของวิธีป้องกันการปฏิสนธิ จำแนกตามอายุ
ของคูมารับบริการ

อายุ	วิธีป้องกันการปฏิสนธิ				รวม
	ยาเม็ค	ใส่ห่วง	ฉีดยา	ทำหมัน	
15 - 19	78.9	21.1	-	-	4.6 (19)
20 - 24	55.5	19.5	8.4	16.6	8.8 (36)
25 - 29	60.5	18.4	1.8	19.3	27.9 (114)
30 - 34	51.5	10.6	1.0	36.9	25.3 (103)
35 - 39	42.7	12.2	4.9	40.2	20.1 (82)
40 - 44	65.8	7.9	7.9	18.4	9.4 (38)
45 ปีขึ้นไป	93.8	-	-	6.2	3.9 (16)
รวม	56.9 (232)	13.7 (56)	3.2 (13)	26.2 (107)	100 (408)

ข. อายุแรกสมรส

จากการศึกษาเรื่องอายุแรกสมรสในประเทศต่าง ๆ หลายประเทศ พบว่า อายุแรกสมรสมีส่วนสัมพันธ์ในทางกลับกันกับภาวะเจริญพันธุ์ และการใช้วิธีป้องกันการปฏิสนธิอย่างมาก การศึกษาที่อำเภอบางเขล จังหวัดพระนคร พบว่า สตรีมักจะเริ่มใช้วิธีป้องกันการปฏิสนธิ เมื่ออายุ 25 ปีขึ้นไป และมีบุตรแล้วประมาณ 3 คน ผู้ที่มีบุตรแล้ว 4 - 5 คน มักจะนิยมทำหมันมากกว่าวิธีอื่น ๆ⁸ และโครงการต่อเนื่องระยะยาวของ-

⁸ Donald O. Cowgill and other op.cit p. 197.

สถาบันประชากรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย พบว่า โดยเฉลี่ยสตรีในเขตจะสมรส
เมื่ออายุ 21 ปี⁹

ในกลุ่มประเทศละตินอเมริกา โดยส่วนรวมแล้วพบว่า อายุแรกสมรส
โดยเฉลี่ยของสตรีที่มารับบริการนี้เมื่ออายุแรกสมรสโดยเฉลี่ยเท่ากับ 22.2 ปี และส่วน
ใหญ่จะนิยมทำหมันมากที่สุด เมื่ออายุ 35 - 39 ปี เมื่อมีบุตรแล้ว 5.7 คน¹⁰

ในการศึกษาค้างนี้ จากตาราง 11 พบว่า ทุกกลุ่มอายุแรกสมรส จะมี
การใช้ยาเม็ดรับประทานแตกต่างกันไปบ้าง ก็ในกลุ่มที่มีอายุแรกสมรส 15 - 19 ปี
ใช้วิธีรับประทานยาเม็ดสูงสุด ร้อยละ 58.1 รองลงไปเป็นกลุ่มที่มีอายุแรกสมรส
20 - 24 ปี มีร้อยละ 55.4 ผู้ที่ใช้ยาเม็ดต่ำสุดคือกลุ่มที่มีอายุ 25 - 29 ปี มีร้อยละ
50.0 ส่วนการใช้ห่วงอนามัยนั้น กลุ่มที่มีอายุแรกสมรสน้อย คืออายุ 15 - 19 ปี
จะมีอัตราการใช้สูง ร้อยละ 16.6 รองลงมาเป็นกลุ่มที่มีอายุแรกสมรส 20 - 24 ปี
ใช้ร้อยละ 10.8 และจะลดน้อยลงไปเรื่อย ๆ จนอายุแรกสมรส 25 - 29 ปี จะมีการ
ใช้ห่วงอนามัยเพียงร้อยละ 6.7 ส่วนการใช้วิธีป้องกันการปฏิสนธิแบบถาวร หรือการ
ทำหมันนั้น ผู้ที่มีอายุแรกสมรส 25 - 29 ปี จะเป็นกลุ่มที่มีการทำหมันมากที่สุด คือ
ร้อยละ 43.3 รองลงมาเป็นกลุ่มที่มีอายุแรกสมรส 20 - 24 ปี มีร้อยละ 29.5
ทั้งนี้เนื่องจากผู้ที่สมรสที่อายุมากแล้วมักจะคลอดอยาก จึงนิยมการทำหมันสูงกว่ากลุ่มอื่นๆ

⁹ พิชิต พิทักษ์เทพสมบัติ และ สุวีณา วิบูลย์เศรษฐ์ สรุปผลการวิจัยของ
โครงการวิจัยต่อเนื่องระยะยาว เกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลงทางสังคมเศรษฐกิจ และ
ประชากรของประเทศไทย เอกสารการวิจัยหมายเลข 12 สถาบันประชากรศาสตร์
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย หน้า 2.

10

Alferdo Goldsmith and others "An Indepth study of
Vasectomies Men in Latin American", Fourth Annual Meeting,
Oct. 23 - 25, 1972, Las Vegas, A Preliminary Report Presented
at the International Family Planning Research Association,
(Washington: Agency for International, Development 1972)
pp. 1 - 2.

ตาราง 11 อัตราส่วนร้อยละวิธีป้องกันการปฏิสนธิ ที่สตรีผู้มารับบริการเลือกใช้ จำแนกตามอายุแรกสมรส

อายุแรกสมรส	วิธีป้องกันการปฏิสนธิ				รวม
	ยาเม็ด	ใส่ห่วง	ฉีดยา	ทำหมัน	
15 - 19	58.1	16.6	2.9	22.2	57.3 (234)
20 - 24	55.4	10.8	4.3	29.5	34.1 (139)
25 - 29	50.0	6.7	-	43.3	7.6 (31)
30 ปีขึ้นไป	ก.	-	-	-ก.	1.0 (4)
รวม	56.9 (232)	13.7 (56)	3.2 (13)	26.2 (107)	100 (408)

ก. กลุ่มตัวอย่างน้อยกว่า 5 ราย

ค. จำนวนบุตรที่พึงประสงค์

จากการศึกษาหลายแห่ง พบว่า ในการที่จะจำกัดจำนวนบุตรหรือเว้นระยะการมีบุตรนั้นมีความสัมพันธ์กับจำนวนบุตรที่พึงประสงค์ และจำนวนบุตรที่องค์การอยู่มาก กล่าวคือ อัตราส่วนการยอมรับวิธีการวางแผนครอบครัวจะเพิ่มพร้อมกับจำนวนบุตรที่พึงประสงค์เพิ่มขึ้น จากการศึกษาเรื่องภาวะเจริญพันธุ์และการวางแผนครอบครัวในไต้หวัน ปรากฏว่า อัตราส่วนของสตรีที่สมรสแล้วและไม่ต้องการมีบุตรอีกสูงขึ้น เมื่อจำนวนบุตรที่พึงประสงค์เพิ่มขึ้น คือกลุ่มสตรีที่สมรสแล้วและมีบุตรโดยเฉลี่ย 4 คน มีอัตราการรับเอาการป้องกันการปฏิสนธิไป มากกว่ากลุ่มอื่น นอกจากนั้นสตรีที่มีจำนวนบุตรที่พึงประสงค์มาก

¹¹ Ronald Freedman, John Y. Takeshita and T.H. sun, "Fertility and Family Planning in Taiwan. A case study of the Demographic Transition," The American Journal of Sociology, LXX (July, 1964), pp. 16 - 27.

เกินความต้องการก็พยายามหาวิธีต่าง ๆ เพื่อป้องกันการปฏิสนธิ สตรีบางคนถึงกับยอม
รับวิธีการทำแท้ง เพื่อไม่ให้มีบุตร ทั้ง ๆ ที่รู้ว่าเป็นวิธีที่อันตราย จากการศึกษาของ
กร. วิจัย¹² ประจวบเหมาะ และ กร. เจมส์ ที่ ฟอรัท พบว่า สตรีที่มารับบริการ
ป้องกันการปฏิสนธิแบบใส่ห่วงอนามัยนั้น จะมีบุตรอยู่ระหว่าง 2 - 5 คน และร้อยละ
70.0 ของสตรีที่มีบุตรแล้ว 3 คน ไม่ต้องการมีบุตรอีก นั่นคือสตรีที่มีบุตรแล้วหลายคน
มีแนวโน้มที่จะยอมรับปฏิบัติในการวางแผนครอบครัว ในอัตราที่สูงกว่าสตรีที่มีบุตร
จำนวนน้อย การศึกษาของแพทยหญิง ลีคคาวัลย์ บรรหารศุภวาท พบว่า ส่วนใหญ่
ของผู้ที่ไชยาเมื่อกับประทานและใส่ห่วงอนามัย มีบุตร 1 คนขึ้นไป ส่วนมากที่มีบุตร
5 คน ขึ้นไปแล้วนิยมใช้วิธีทำหมัน เพราะมีบุตรเพียงพอแล้ว¹³

ในการศึกษาครั้งนี้ จากตาราง 12 พบว่า ในกลุ่มสตรีที่มารับบริการ
วางแผนครอบครัวทั้งไม่มีบุตร หรือมีบุตรที่มีชีวิตเพียงคนเดียว จะเลือกใช้วิธีป้องกัน
การปฏิสนธิแบบชั่วคราวเท่านั้น และเป็นกลุ่มที่ไชยาเมื่อกับประทานมากกว่าสตรีในกลุ่ม
อื่น ๆ สตรีที่มีบุตร 2 คน จะเลือกไชยาเมื่อกับประทานน้อยที่สุด คือเพียงร้อยละ 56.2 สำหรับ
การใส่ห่วงอนามัย พบว่าผู้ที่มีบุตรที่มีชีวิต 2 คน ไชยมากกว่ากลุ่มอื่น ๆ คือไชร้อยละ
19.4 ส่วนผู้ที่มีบุตรที่มีชีวิต 4 คน ไชร้อยละ 13.7 ผู้ที่ไชน้อยที่สุดเป็นแม่ที่มีบุตรที่มี
ชีวิต 6 คน ไชร้อยละ 5.7 ส่วนการทำหมันนั้นจะนิยมทำกันมากในกลุ่มที่มีบุตรที่มีชีวิต
3 คน คือมีร้อยละ 28.0 และผู้ที่มีบุตรที่มีชีวิต 2 คน ทำหมันร้อยละ 21.9 ส่วนกลุ่ม
ที่มีการทำหมันน้อยที่สุดคือกลุ่มที่มีบุตรที่มีชีวิต 5 คนขึ้นไป มีเพียงร้อยละ 10.3 เท่านั้น
ทั้งนี้อาจเนื่องมาจากไม่มีโอกาสในการทำหมันได้ในตอนที่มีบุตรตามจำนวนที่ต้องการ

12

Visid Prachuabmoh and James T. Fawcett, Fertility control
in Photharam District, Contributed Papers: IUSSP Syned Conference,
Sydney 1967.

13

ลีดคาวัลย์ บรรหารศุภวาท เรื่องเก็บ หน้า 95.

สำหรับยาฉีดในขณะนี้ยังมีราคาแพงมาก และทางกระทรวงสาธารณสุขยังไม่ได้
อนุมัติเป็นทางการให้ใช้เป็นวิธีหนึ่งของโครงการวางแผนครอบครัว จึงยังไม่ค่อยนิยม
ใช้กันมากนัก และการที่หม่อมทราบหลายคนแล้วนิยมใช้ยาเม็ดรับประทานมาก
ก็อาจเนื่องมาจากสตรีเหล่านั้นจะมีอายุมากแล้ว และใกล้หน่วยเจริญพันธุ์ จึงคิดว่า
การใช้ยาเม็ดรับประทานจะสะดวกกว่าการทำหมัน

ตาราง 12 อัตราส่วนร้อยละของวิธีป้องกันการปฏิสนธิที่สตรีเลือกใช้
จำแนกตามจำนวนบุตรทั้งหมด

จำนวนบุตรทั้งหมด	วิธีป้องกันการปฏิสนธิที่ใช้				รวม
	ยาเม็ด	ใส่ห่วง	ฉีดยา	ทำหมัน	
ยังไม่มีบุตร	100	—	—	—	2.5 (10)
1 คน	89.7	10.3	—	—	9.5 (39)
2 คน	56.5	19.4	2.2	21.9	21.8 (89)
3 คน	57.0	10.2	4.8	28.0	20.1 (82)
4 คน	64.5	13.7	4.2	17.6	19.8 (81)
5 คน	80.2	7.1	—	12.7	10.3 (42)
6 คน	72.6	5.7	11.4	10.3	8.6 (35)
7 คนขึ้นไป	84.2	—	—	15.8	7.4 (30)
รวม	56.9 (232)	13.7 (56)	3.2 (13)	26.2 (107)	100 (408)

ง. ระยะเวลาของการสมรส

ระยะเวลาในการสมรสนับเป็นปัจจัยหนึ่งที่มีความสัมพันธ์กับการเลือกใช้วิธีป้องกันการปฏิสนธิวิธีต่าง ๆ เพราะระยะเวลาในการสมรสที่เพิ่มขึ้น ทำให้คู่สมรสมีอายุและจำนวนบุตรที่คลอดเพิ่มมากขึ้นด้วย คู่สมรสจึงอาจมีการเปลี่ยนแปลงการเลือกใช้วิธีป้องกันการปฏิสนธิ โดยคำนึงถึงสุขภาพทางร่างกายและความต้องการที่จะจำกัดจำนวนบุตรตามที่ต้องการ คู่สมรสที่ยังมีระยะเวลาในการสมรสน้อย อาจมีอายุยังน้อยและอาจจะต้องการมีบุตรอีก จึงอาจใช้วิธีป้องกันการปฏิสนธิแบบชั่วคราว เพื่อเว้นระยะเวลาในการมีบุตร หรืออาจยังมีความจำเป็นที่ยังไม่อาจมีบุตรได้ เช่น ฐานะทางการเงินเศรษฐกิจและการครองชีพในระยะนั้นยังไม่ดีพอที่จะมีบุตรได้ เป็นต้น จากการศึกษาของ วรภรณ์ พุ่มจำปา พบว่าอัตราการมารับบริการป้องกันการปฏิสนธิจะต่ำในกลุ่มที่มีระยะเวลาสมรสไม่นาน คือ 0 - 4 ปี และจะเพิ่มขึ้นเมื่อระยะเวลาสมรสมากขึ้น โดยเฉพาะในกลุ่มที่มีระยะเวลาสมรส 10 - 14 ปี และจะลดลงเมื่อระยะเวลาสมรส 15 - 20 ปีขึ้นไป¹⁴ สนิท โปษะกฤษณะ พบว่าผู้ที่มีระยะเวลาในการสมรส 5 ปีแรก ใช้น้ำเม็กรับประทานสูงสุด คือ ร้อยละ 75.6¹⁵ นภาพร บุรพาชนะ พบว่าผู้ที่มีระยะเวลาในการสมรส 6 - 10 ปี มีอัตราการใช้น้ำเม็กรับประทาน และการทำหมันไม่แตกต่างกันมากนัก คือ ใช้น้ำเม็กร้อยละ 33.5 ทำหมันร้อยละ 34.6¹⁶

จากตาราง 13 พบว่าผู้มารับบริการวางแผนครอบครัวมากที่สุด เป็นผู้ที่มีระยะเวลาในการสมรส 1 - 4 ปี มีร้อยละ 56.8 และน้อยที่สุดคือผู้ที่มีระยะเวลาในการสมรสตั้งแต่ 15 ปีขึ้นไป ซึ่งมีเพียงร้อยละ 4.2 กลุ่มที่มีระยะเวลาในการสมรส

¹⁴ วรภรณ์ พุ่มจำปา, เรื่องเดียวกัน, หน้า 22.

¹⁵ สนิท โปษะกฤษณะ, เรื่องเดียวกัน, หน้าเดียวกัน.

¹⁶ นภาพร บุรพาชนะ, เรื่องเดียวกัน, หน้า 74.

ไม่ถึง 1 ปี หรือผู้ที่พึงสมรส จะเลือกช้ยาเม็ดรับประทานมากที่สุด คือร้อยละ 96.0 รองลงมาเป็นกลุ่มที่มีระยะเวลาในการสมรสนานตั้งแต่ 15 ปี และมากกว่าขึ้นไป จะช้ยาเม็ดรับประทานร้อยละ 70.5 ผู้ที่ช้ยาเม็ดรับประทานน้อยที่สุด คือกลุ่มที่มีระยะเวลาในการสมรส 3 - 4 ปี ช้เพียงร้อยละ 43.5 ส่วนการใส่ห่วงอนามัยนั้น พบว่าผู้ที่มีระยะเวลาในการสมรสมาเป็นเวลา 1 - 2 ปี ช้ร้อยละ 18.8 รองลงไปเป็นผู้ที่มีระยะเวลาในการสมรส 10 - 14 ปี มีร้อยละ 15.7 ผู้ที่ช้วิธีน้อยที่สุดคือผู้ที่มีระยะเวลาในการสมรส 15 ปีขึ้นไป มีร้อยละ 5.9 ส่วนผู้ที่ช้วิธีป้องกันแบบถาวรโดยการทำหมันนั้น ส่วนใหญ่จะมีระยะเวลาในการสมรสมา 3 - 9 ปี ซึ่งมีถึงร้อยละ 74.7 และที่มากที่สุดคือผู้ที่มีระยะเวลาในการสมรส 3 - 4 ปี มีร้อยละ 37.4 ผู้ที่ช้วิธีทำหมันน้อยที่สุดคือผู้ที่มีระยะเวลาในการสมรส 15 ปี และมากกว่าขึ้นไป ทำหมันเพียงร้อยละ 11.8

ตาราง 13 อัตราส่วนร้อยละของวิธีป้องกันการปฏิสนธิที่สตรีเลือกช้
จำแนกตามระยะเวลาของการสมรส

ระยะเวลาของการสมรส	วิธีป้องกันการปฏิสนธิ				รวม
	ยาเม็ด	ใส่ห่วง	ฉีกยา	ทำหมัน	
ต่ำกว่า 1 ปี	96.0	-	4.0	-	6.1 (25)
1 - 2 ปี	64.9	18.8	2.6	13.6	28.6 (117)
3 - 4 ปี	43.5	15.6	4.3	37.4	28.2 (115)
5 - 9 ปี	48.24	8.4	1.2	37.3	20.3 (83)
10 - 14 ปี	54.9	15.7	1.9	27.5	12.5 (51)
15 ปีขึ้นไป	70.5	5.9	11.8	11.8	4.2 (17)
รวม	56.9 (232)	13.7 (56)	3.2 (13)	26.2 (107)	100 (408)

ความคองการบุตรเพิ่ม

ความคึกเห็นที่เกี่ยวกับความคองการบุตรเพิ่มของแต่ละครอบครัวอาจแตกต่างกันไป ทั้งนี้อยู่ขึ้นอยู่กับปัจจัยหลายประการด้วยกัน เช่น ฐานะทางเศรษฐกิจ อาชีพ การศึกษา สถานที่อยู่อาศัย สุขภาพของผู้เป็นบิดามารดา นอกจากการดำรงชีวิตในสังคมปัจจุบัน ต้องมีการแข่งขันกันมาก คุณภาพหรือความสามารถของบุคคลเป็นสิ่งที่สำคัญในความก้าวหน้าในชีวิต การมีครอบครัวขนาดใหญ่จึงเป็นอุปสรรคของการอุดหนุนและการเสริมฐานะของตน ในสังคม จากเหตุผลของสตรีที่มารับบริการวางแผนครอบครัวของโรงพยาบาลหญิง พบว่า ส่วนมากต้องการมีบุตรห่างออกไป แต่ยังคงการบุตรในอนาคตอีกประมาณร้อยละ 56.2 จึงมักเลือกโยธาแม่ครบประทาน ส่วนผู้ที่มีบุตรเพียงพอแล้ว แต่กลัววิธีทำหมัน จึงเลือกรับประทานยาแม่คแทน มีร้อยละ 11.5¹⁷

การสำรวจในไต้หวัน พบว่าการใช้ชีวิตป้องกันการปฏิสนธิของคู่สมรส โฉวจะเป็นวิธีป้องกันการปฏิสนธิแบบชั่วคราวหรือถาวร ส่วนใหญ่ใช้เพื่อบุคการมีบุตรมากกว่าที่จะเว้นระยะการมีบุตรให้ห่างออกไป ร้อยละ 84.0 ของสตรีที่ใส่ห่วงอนามัยไม่ต้องการมีบุตรอีกต่อไป¹⁸

จากการศึกษาครั้งนั้น ตาราง 14 พบว่าส่วนใหญ่ของผู้ที่มารับบริการวางแผนครอบครัว มีผู้ไม่ต้องการบุตรอีกต่อไป ร้อยละ 64.4 ผู้ต้องการบุตรเพิ่ม มีร้อยละ 22.6 ผู้ที่ยังไม่แน่ใจและไม่ทราบ มีอีกร้อยละ 13.0 ในกลุ่มที่ต้องการบุตรเพิ่ม และผู้ตอบว่าไม่แน่ใจและไม่ทราบ จะมีการใช้ชีวิตป้องกันการปฏิสนธิแบบชั่วคราวสูงกว่าแบบถาวร กล่าวคือ ผู้ที่ต้องการบุตรเพิ่ม จะโยธาแม่ครบประทานถึงร้อยละ 71.7 ส่วนผู้ไม่ต้องการบุตรเพิ่ม โขเพียงร้อยละ 48.7 การใส่ห่วงอนามัยก็เช่นเดียวกัน ผู้ที่ต้องการบุตรเพิ่ม

17. ลักดาวัลย์ บรรณาธิภาวาท, เรื่องเกี่ยวหนาเดียวกัน.

18. L.P. Chow and S.C. Hsu, "A Chinese Veiw of Fertility Planning in the Developed World," Fertility and Family Planning (edited by Berelson and others, Chicago: The University of Chicago Press, 1967), p. 460.

จะสูงขึ้นเป็น 2 เท่าของผู้ไม่ต้องการบุตรเพิ่ม คือผู้ต้องการบุตรเพิ่มจะร้อยละ 21.8 ผู้ที่ยังไม่แน่ใจร้อยละ 20.0 และผู้ที่ไม่ต้องการบุตรเพิ่ม ไซ่เพียงร้อยละ 10.3 ส่วนการทำหมันซึ่งเป็นการป้องกันแบบถาวรทั้งประสิทธิภาพสูง ผู้ที่ไม่ต้องการบุตรอีกต่อไปจะไข่มากกว่ากลุ่มอื่น ๆ ทั้งหมด คือร้อยละ 39.1 กลุ่มอื่น ๆ มีไข่บางเพียงเล็กน้อย คือกลุ่มที่ไม่ทราบและไม่แน่ใจ ไซ่ร้อยละ 16.8 ส่วนกลุ่มที่ยังต้องการบุตรเพิ่ม ไซ่ร้อยละ 1.1 ทั้งนี้เนื่องมาจากมีช่องทางทางการแพทย์ให้ต้องทำหมัน ทั้ง ๆ ที่ยังคงมีความต้องการบุตรอีก

ตาราง 14 อัตราส่วนร้อยละของวิธีป้องกันการปฏิสนธิที่สตรีเลือกใช้ จำแนกตามความต้องการบุตรเพิ่ม

ความต้องการบุตรเพิ่ม	วิธีป้องกันการปฏิสนธิ				รวม
	ยาเม็ก	ใส่ห่วง	ฉีดยา	ทำหมัน	
ต้องการ	71.7	21.8	5.4	1.1	22.6 (92)
ไม่ต้องการ	48.7	10.3	1.9	39.1	64.4 (263)
ไม่แน่ใจ	68.6	20.0	8.6	5.7	8.6 (35)
ไม่ทราบ	77.8	11.1	—	11.1	4.4 (18)
รวม	56.9 (232)	13.7 (56)	3.2 (13)	26.2 (107)	100 (408)

จำนวนบุตรในอุคมคติ

จากรายงานการสำรวจของโครงการระยะยาว ของสถาบันประชากรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย พบว่าจำนวนบุตรโดยเฉลี่ยตามอุคมคติของสตรีในชนบท คือ 3.9 คน ในเขตเมือง 3.8 คน เขตกรุงเทพมหานคร 3.6 คน และสำหรับชายที่สมรส แล้วยกจำนวนที่สูงกว่านี้ คือชายในชนบททองการ 4.5 คน ในเขตเมือง 4.0 คน และ 3.9 คน สำหรับผู้ที่อยู่ในเขตกรุงเทพมหานคร ส่วนใหญ่แล้วพบว่าขนาดครอบครัวในอุคมคติต่ำกว่าขนาดเฉลี่ยที่เป็นจริง ขนาดครอบครัวในอุคมคติแสดงให้เห็นความสัมพันธ์ระหว่างการศึกษา และขนาดของครอบครัว สตรีที่ได้รับการศึกษาสูงมักต้องการมีบุตรน้อยลง อย่างไรก็ตามปรากฏว่าโดยเฉลี่ยแล้ว แมแต่ในกลุ่มสตรีที่มีการศึกษาสูงกว่าเมื่อหมดภาวะเจริญพันธุ์แล้ว จำนวนบุตรที่สมรสอยู่มีมากกว่าจำนวนบุตรในอุคมคติ¹⁹

จากการศึกษาคั้งนี้ ตาราง 15 พบว่าสตรีที่มารับบริการครั้งส่วนใหญ่คือ ร้อยละ 52.7 ต้องการมีบุตรในอุคมคติ 3 - 4 คน และผู้ที่มารับบริการส่วนใหญ่จะใช้วิธีป้องกันการปฏิสนธิแบบชั่วคราวโดยการใส่ยาเม็ดรับประทานมากกว่าแบบถาวร อัตราการใส่ยาเม็ดรับประทานจะเพิ่มสูงขึ้นตามจำนวนบุตรที่ต้องการ กล่าวคือ ผู้ที่ต้องการมีบุตร 5 คน จะใส่ยาเม็ดรับประทานร้อยละ 82.1 และจะค่อย ๆ ลดลงตามจำนวนบุตรที่ต้องการน้อยลง ยกเว้นผู้ที่ต้องการมีบุตรเพียงคนเดียว จะใส่ยาเม็ดรับประทานสูงที่สุด คือร้อยละ 83.3 และผู้ที่ใส่ยาเม็ดรับประทานน้อยที่สุด คือผู้ที่ต้องการมีบุตรเพียง 2 คน ใส่ร้อยละ 56.1 และเป็นผู้ที่ใส่ห่วงอนามัยมากกว่ากลุ่มอื่น ๆ คือร้อยละ 19.3 รองลงไปเป็นผู้ที่ต้องการมีบุตร 1 คน ใส่ห่วงอนามัยร้อยละ 16.7 ผู้ที่ใช้นอยที่สุดคือผู้ที่ต้องการมีบุตร 3 คน ใส่ร้อยละ 10.4 ส่วนการใช้วิธีป้องกันการปฏิสนธิ

¹⁹ พงศ พิภพ เทพสมบัติ และ สุวัญญา วิบูลย์เศรษฐ์, สรุปผลการวิจัยของโครงการวิจัยต่อเนื่องระยะยาว เกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลงทางสังคมเศรษฐกิจ และประชากรไทย เอกสารวิจัยหมายเลข 12 หน้า 9.

แบบถาวร โดยการทำหมันนั้น ผู้ทดลองการมีบุตร 3 คน จะมีอัตราการไขว่ส่งที่สุดก็ คือร้อยละ 28.9 รองลงมาเป็นผู้ทดลองการมีบุตร 2 คน ไขว่ร้อยละ 21.1 ส่วนผู้ที่ไขว่ส่งน้อยที่สุด คือผู้ทดลองการมีบุตร 5 คนขึ้นไป ไขว่ร้อยละ 17.9 ทั้งนี้อาจเนื่องมาจากขณะนั้นไม่มีโอกาสได้ทำหมันในตอนที่มีจำนวนบุตรตามที่ทดลองการแล้ว

จากการศึกษาถึงวิธีป้องกันการปฏิสนธิกับความถี่ของการจำนวนบุตรในอุดมคติครั้งนี้ พอสรุปได้ว่า ส่วนใหญ่ของการยุติการมีบุตรเมื่อมีจำนวนบุตร 3 คน และจำนวนบุตรที่ทดลองการมีส่วนสัมพันธ์กับการใช้วิธีป้องกันการปฏิสนธิด้วย กล่าวคือส่วนใหญ่แล้วจะใช้วิธีป้องกันการปฏิสนธิแบบชั่วคราวมากกว่าแบบถาวร แต่เมื่อมีจำนวนบุตรตามที่ทดลองการแล้ว ก็จะมีแนวโน้มในการใช้วิธีป้องกันการปฏิสนธิแบบถาวร เพื่อที่จะยุติการมีบุตร

ตาราง 15 อัตราส่วนร้อยละของวิธีป้องกันการปฏิสนธิ ที่สตรีเลือกใช้
จำแนกตามจำนวนบุตรที่ทดลองการ

จำนวนบุตรที่ทดลองการ	วิธีป้องกันการปฏิสนธิ				รวม
	ยาเม็ด	ใส่ห่วง	ฉีดยา	ทำหมัน	
1 คน	83.3	16.7	—	—	1.5 (6)
2 คน	56.1	19.3	3.5	21.1	14.0 (57)
3 คน	57.9	10.4	2.8	28.9	26.3 (107)
4 คน	67.5	12.1	1.9	18.5	26.4 (108)
5 คนขึ้นไป	82.1	—	—	17.9	5.6 (28)
ไม่ระบุ	37.3	19.6	5.9	37.2	26.2 (102)
รวม	56.9	13.7	3.2	26.2	100 (408)
	(232)	(56)	(13)	(107)	